

NUMMER 72
JAARGANG 15 - MEI 2026

DE DRUKTEMAKER

Tweemaandelijks infoblad van het Nederlands Drukkerij Museum/Leeuwerik 8 - 4872 PH Etten-Leur - info@nederlandsdrukkerijmuseum.eu

EERSTE ACTIVITEIT IN JUBILEUMJAAR PAPIERSCHEP-WORKSHOP IN MUSEUM

Het Nederlands Drukkerij Museum in Etten-Leur bestaat vijftig jaar en dat werd gevierd door Nederlands bekendste papiermaker Ewald Weijers uit te nodigen voor een workshop.

Hij leerde de bezoekers de kunst van het papierscheppen, een eeuwenoud ambacht dat nog maar door een paar mensen in Nederland gedaan wordt. Vanaf de opening was het een constante stroom van belangstellenden, die allemaal een vel papier wilden scheppen.

Hij is een van de eerste gasten die dit jaar te gast is in het museum, legt Cees Jochems uit. "Vandaag hebben wij iemand uitgenodigd die een workshop papierscheppen komt geven. Zo te zien is dat een gigantisch succes", lacht Jochems.

BIJZONDER AMBACHT:

Het is ook een bijzonder ambacht dat door Ewald Weijers wordt uitgevoerd. Sinds 2013 staat papierscheppen op de lijst van immaterieel erfgoed, wat nog maar door een paar mensen in Nederland gedaan wordt. Daarbij

Veel bezoekers tijdens de workshop papierscheppen.

wordt papierpulp, bestaande uit natuurlijke vezels van bladeren of stengels, gezeefd. "Je verdunt de pulp met water, waarna je het kunt zeven met een zeef. Daarna druk je het als het ware uit op bijvoorbeeld doekjes", legt Weijers uit. Na het scheppen mochten de deelnemers hun geschepte papier versieren en ook daadwerkelijk persen met een oude pers. "Dan hebben de deelnemers hun eigen papier gemaakt", lacht Weijers.

NAAM DRUKKEN:

Hij had ook droge vellen papier bij, waarop de deelnemers hun naam op konden laten drukken in de Kleine Drukkerij. Het papierscheppen is één van de vele

workshops die het museum organiseert. "Later dit jaar hebben wij ook boekvouwen, handlettering, noem het maar op. Dat allemaal ter ere van ons vijftigjarig bestaan", vertelt Jochems.

ROOSKLEURIG:

De vrijwilliger bij het Nederlands Drukkerij Museum ziet de toekomst van het museum dan ook rooskleurig tegemoet. "Daar zijn wij ook best wel trots op. Net als andere vrijwilligersorganisaties werken wij op basis van donaties en zijn wij afhankelijk van dagen zoals vandaag. Ieder jaar presteren wij het om in de zwarte cijfers te belanden, en zeker in deze tijd is dat heel mooi", sluit secretaris Jochems af.

Er werden zeer creatieve werkstukjes gemaakt.

WORKSHOP EIGEN LETTERS ONTWERPEN

MARIJKE MAAS GEEFT LES IN HANDLETTERING

Kunstenares Marijke Maas begon de workshop „Handlettering” met een typische uitspraak: „Fouten kun je hier niet maken!” Zaterdag 18 april stond zij voor een groep van 21 enthousiaste deelnemers, die alles wilden leren over dit fenomeen. Wat ze vroeger op de „lagere school” leerden over mooi schrijven hoeft hier ook niet.

Er werd zeer ingespannen gewerkt aan de opdrachten.

Secretaris Cees Jochems heette namens het 50-jarige Nederlands Drukkerij Museum alle deelnemers hartelijk welkom op deze tweede jubileumactiviteit. Hij is er best trots op dat het „volle bak” is geworden. Daarna gaf hij het woord aan Marijke Maas, die begon met dat iedereen zich kan uitleven in handlettering, als hij/zij ooit heeft leren of schrijven. De meeste deelnemers hadden dan ook geen idee wat ze konden verwachten maar gingen er wel

van uit dat ze creatief aan de slag moesten. Marijke Maas stelde iedereen een beetje gerust en geeft een uiteenzetting over de bedoeling van de workshop. „We gaan vanmiddag eigen letters ontwerpen. Met die letters kun je een tekst schrijven, een boodschap of een quote. Je gaat spelen met letters en een combinatie tekenen. Die zijn dan eventueel te verwerken in een dynamisch kunstwerkje en die kunnen de letters eventueel

De ontvangstruimte op de bovenverdieping was helemaal gevuld met deelnemers aan de Handlettering workshop.

ondersteunen met symbolen.” De kunstenaar wijst erop dat je handlettering eigenlijk op veel plaatsen tegenkomt: „Op T-shirts, reclamezuiden, posters of menukaarten. Als je om je heen kijkt zie je overal letters.”

AAN HET WERK:

Marijke zet vervolgens de deelnemers direct aan het werk: „Ik leer jullie hoe je een ontwerp kunt opbouwen door letters in een compositie samen te voegen.

We beginnen met oefenen om het gevoel te krijgen en daarna gaan we in perspectief werken.” Petra en Patricia, vrijwilligsters in het museum, vonden het bijzonder om zo creatief bezig te zijn. Ze kwamen een heel eind om hun fantasie met letters op papier te zetten.

Aan het eind van de middag deelde secretaris Cees Jochems mee dat hij in het najaar een tweede workshop handlettering gaat inplannen.

Het eindresultaat werd bij elkaar geplakt voor een mooi overzicht.

NEDERLANDS DRUKKERIJ MUSEUM UNIEKE LOCATIE FILMOPNAMES OORLOGSGEBEURTENISSEN

Het gebeurt regelmatig dat “het klein drukkerijtje”, gevestigd in ons museum, gebruikt wordt voor filmopnames. Vooral voor films met als onderwerp de Tweede Wereldoorlog is het een unieke locatie. Afgelopen februari was het weer zo ver en vertolkte onze huismeester Patrick tijdens de opnames een leuke bijrol.

De opnames werden gemaakt door Cor Claassens uit Roosendaal. Hij is amateurfilmer en werkt in opdracht van TDPG (The Dutch Polar Bear) aan filmopnamen over oorlogsgeschiedenissen. Dit jaar zijn ze gestart met het verfilmen van waar gebeurde verhalen die tijdens de oorlog door mensen zijn meegemaakt, verteld of opgeschreven. In één van deze verhalen speelt

Patrick laat zien hoe het handzetten gaat.

een drukker een belangrijke rol: de heer Broos, 33 jaar oud in 1940. De heer Broos, toen 33 jaar oud, werkte als drukker in opdracht van de Duitsers. Het was bijzonder dat hij dit werk nog mocht doen, want de Duitsers hadden de Arbeitseinsatz ingesteld. Dit betekende dat mannen verplicht waren om in Duitsland te gaan werken. Broos hoefde echter niet te worden uitgezonden, omdat hij nodig

was in de drukkerij. Naast zijn verplichte werk drukte hij ook illegaal drukwerk. De Duitsers verboden vrije pers en niet alle nieuwsberichten mochten worden verspreid. Daarom verschenen er illegale kranten, die toch berichten van de geallieerden naar buiten brachten. Helaas is onbekend bij welke drukkerij hij in de periode 1940-1945 in Roosendaal werkzaam was. De première van de film is in mei.

Een repetitie van de acteur om zich de bediening van trapdegel eigen te maken.

NLDOETDAG OP VRIJDAG 13 MAART 2026

Het Oranje Fonds organiseert elk jaar in maart, samen met duizenden sociaalmaatschappelijke organisaties in het land, NLdoet; de grootste vrijwilligersactie van Nederland. NLdoet zet vrijwilligerswerk in de spotlights en nodigt iedereen uit om een dagje het verschil te maken en ertoe te doen!

Vrijdag 13 maart was het weer zover.

Rob, Wil, Johan (niet op de foto), Bernhard, Gérard en Guus staken de handen uit de mouwen. Het project deze keer was het schilderen van de buitenkant van de nieuw gebouwde schuur. Echter, het vrijdag regende het pijpenstelen en was dit niet mogelijk. Niet getreurd. Altijd werk aan de winkel. Daarom werd de vloer in de drukkerijzaal onder handen genomen. Hier en daar waren er beschadigingen ontstaan, die professioneel weggevoerd werden. Mannen, bedankt!

BEDANKJE

Op dinsdag 7 april kwam groep 4 van BS De Toverlaars uit Etten-Leur op bezoek bij Dirk den Drukker om te helpen zoeken naar zijn letterkist. Dirk den Drukker heeft in die kist veel oude spullen bewaard. Maar humeurige en vergeetachtige Dirk weet nooit waar zijn kist staat. Met de leerlingen ging hij op zoek. Daarna keken ze wat er toch in die raadselachtige kist zit. En als beloning voor het vinden gingen de leerlingen vervolgens leuke dingen doen. Eind van de ochtend gingen de leerlingen blij naar huis.

Voor Dirk was het op dat moment wel mooi geweest, zodat hij zich weer kon gaan opladen voor een volgend bezoek.

Maar tot zijn grote verrassing kreeg hij van de groep een prachtig gemaakte herinnering aan deze ochtend. De tekening hangt nu boven zijn bed.

SPREKENDE LETTERBEELDEN

Gedurende de 19de eeuw zijn er vele schoolmeesters die zich wagen aan het samenstellen van een eigen leesmethode. Een van hen is de onderwijzer Johannes van Wulfen (1838-1912). Hij begon zijn carrière in het midden van de 19de eeuw als hulponderwijzer in Hilversum en werd in 1863 benoemd tot hoofdonderwijzer aan de openbare lagere school in Laren, een functie die hij tot aan zijn pensionering zou vervullen.

In 1885 brengt hij de door hem gemaakte leesmethode 'Spreekende Letterbeelden' op de markt. Zijn methode onderscheidt zich van alle andere, doordat Van Wulfen een verbinding legt tussen de vorm en de klank van de letter. Zijn methode bestaat uit achttien platen, waarop 36 letters en lettercombinaties staan afgebeeld. Hierbij leverde Van Wulfen een handleiding waarin uitgebreid op elk 'letterbeeld' wordt ingegaan door een vertelling, een bespreking van de plaat, het letterteken, de letterklank en eindigend met een schrijfoefening.

'LEVENDIGE PHANTASIE':

Van Wulfen hechtte grote waarde aan de aanschouwelijkheid van het onderwijs. In zijn handleiding zegt hij hierover: 'Erkent men als een der eerste paedagogische beginselen, dat alle onderwijs van aanschouwing moet uitgaan, dan moet men haar ook bij het aanvankelijk leesonderwijs tot bondgenoot kiezen, om daardoor zijn onderwijs te steunen en te trachten, zijne leerlingen langs een effen, zonnigen, bloemrijker weg tot de gewenste kennis te voeren.'

Van Wulfen is van mening dat men er bij andere leesmethoden

niet in geslaagd is de 'levendige phantasie' van de kinderen voldoende te prikkelen. In sommige methoden wordt een beeld gebruikt zonder dat de klank van de letter daaraan gerelateerd is. Bij andere methoden wordt slechts de klank van de letter bij het beeld als uitgangspunt genomen, zonder dat de vorm van de letter een rol speelt. De 'Spreekende Letterbeelden' probeert beide te

combineren. Van Wulfen schrijft: 'Ik wensch dan een stap verder te gaan en voor elk onzer letters een bekend beeld te geven,

waarin èn de letterklank èn het letterteken vanzelf uitkomen.' Het resultaat is een uitzonderlijk-

ke leesmethode met opvallende platen, die door de consequent doorgevoerde combinatie van letterklank en letterteken in één beeld, soms echter wat gekunsteld aandoen zoals uit het volgende voorbeeld blijkt.

Zo wordt bijvoorbeeld de letter 'g' uitgebeeld door een paling in een rieten mand die met zijn lichaam in de vorm van de letter ligt. In de handleiding lezen we bij de plaatvertelling dat de broertjes Gerrit en Michel samen met hun vader gaan vissen, met als resultaat: 'Nauwelijks had hij ingelegd, of „tukke tukke . tukketuk, daar gaat het kurkje naar onder; er zit zeker een groote visch aan. Wacht, nu zal vader eens helpen: één, twee, hé dat 's een zware; daar komt hij: een langen paling haalt Vader op den kant. Hij is gevangen en wordt voor goed in den zak gestopt. Zouden ze nog blijven vissen? Ja, nog even,

maar st! doodstil dan, anders gaan de visschen weg! Zegt Vader. De jongens luisteren en kijken, en op eens haalt Vader een tweeden paling boven, nog dikker en langer dan de eerste.' De letterklank blijkt in het verhaal terug te komen als Gerrit zich verslikt in een graatje van de kleine paling: 'Daar hebt ge 't al, g, g, Gerrit heeft een graatje in de keel'. Ook voor de 'letter'ch neemt Van Wulfen zijn toevlucht tot de afbeelding van een paling in een rieten mand. Ditmaal de grote paling die 'Vader' heeft gevangen. Michel verslikt zich in een graat van de grote paling: 'Hoor! ch! ch! Wat is dat? ch! ch! 't Is, of iemand eene graat in de keel heeft. ch! ch! Het is de groote Michel'.

De leesmethode van Van Wulfen lijkt in de eerste jaren succesvol te zijn geweest. In het voorwoord bij de tweede druk vermeldt Van Wulfen dat zijn methode op 1700 scholen wordt toegepast. De kritiek op zijn methode beperkte zich hoofdzakelijk tot het ontbreken van leesboekjes, een lacune die Van Wulfen snel verhielp door bij de tweede druk ook negen eenvoudige leesboekjes met de naam 'letterverbinding' uit te brengen. De leesmethode Spreekende Letterbeelden is niettemin vrij onbekend gebleven en daar is waarschijnlijk de leesmethode van Hoogeveen - het bekende leesplankje aap, noot, mies, dat aan het begin van de 20e eeuw op de markt verschijnt - debet aan. Toch zijn de platen van Van Wulfen tot in de jaren dertig op tal van scholen in gebruik geweest. Ze hebben op de schoolkinderen die ermee lezen leerde evenveel indruk gemaakt als de plaatjes en woorden van het leesplankje.

TEKENING VAN VAN GOGH PER TOEVAL ONTDEKT 1-APRIL GRAP HAALT LANDELIJKE PERS

Marijke Pauwels, boekbindster in het Nederlands Drukkerij Museum kreeg enige weken geleden een heel oud boek aange-reikt van de Heemkunding van Etten-leur met het verzoek of het te restaureren was. Het bleek een Gezangen boek te zijn van Theodorus van Gogh, de vader van Vincent. Het boek zou gebruikt zijn tijdens kerkdiensten in Zundert en Etten-Leur.

Toen Marijke met het herstellen begon vond zij op pagina 104 een tekening/schets en meteen dacht

Cor Kerstens (l) geeft uitleg aan Rob Apon over de tekening op het beeldscherm.

ze: „zou dit een tekening van Vincent kunnen zijn?” Na de ontdekking ging een medewerker van het museum, Rob, naar de Van Gogh Experience om het te laten zien aan Van Goghkenner Cor Kerstens. Cor heeft uitgebreid onderzoek gedaan in de Van Goghkerk waar een permanente tentoonstelling is over het werk van Vincent. Hij kwam tot een voorlopige conclusie dat de tekening wel eens echt van

Vincent zou kunnen zijn. Na enig onderzoek kwam Cor terug en bevestigde zijn eerste conclusie. De tekening zou gemaakt kunnen zijn op een leeftijd tussen 4 à 5 jaar, aldus Cor. Even later komt Tess in beeld, die heel enthousiast vertelt dat zij de tekening had gemaakt en op de achtergrond wordt heel hard „1-april” geroepen. Zelfs het AD had erover geschreven dat het één van de betere grappen was.

Kleindochter Tess komt uiteindelijk met het goede antwoord op de vraag.

Beste lezer,

Het jubileumjaar is inmiddels al een paar maanden onderweg en we hebben twee prachtige activiteiten in ons museum mogen afwerken met veel belangstelling. U kunt het allemaal lezen op de eerste twee pagina's van deze Druktemaker.

Voorlopig gaan we daar mee door. Op zaterdag 23 mei is al weer de volgende workshop gepland: „Kijkdozen maken”. U kunt zich daarvoor al opgeven.

U kunt het beste onze website en facebookpagina goed in de gaten houden om op de hoogte te blijven wanneer er een workshop is.

Dan nog een bijzondere vermelding over onze vrijwilligers. Het verloop daarvoor is heel laag. Veel vrijwilligers doen met veel enthousiasme hun werkzaamheden.

Velen zijn al meer dan 20 jaar werkzaam. Op de eerste zondag van maart was vrijwilliger Cees Smolders „30” jaar verbonden aan het museum. Dat is echt een mijlpaal. Hoewel Cees een dagje ouder wordt wil hij af en toe nog wel eens ingezet worden.

Cees proficiat

Was getekend,
Frans de Nijis

VOORMALIG VRIJWILLIGSTER ASTRID SCHEEPERS BRENGT PRENTENBOEK UIT BOEKPRESENTATIE IN NEDERLANDS DRUKKERIJ MUSEUM

Zaterdag 25 april vond onder zeer grote belangstelling een boekpresentatie plaats in het Nederlands Drukkerij Museum. Het boek werd geschreven door Astrid Scheepers, voormalig vrijwilligster van het museum. Na het schrijven van haar boek voelde Astrid Scheepers dat het een verhaal was dat het verdiende om door meer mensen gelezen te worden. Zij maakt daarom de stap naar publicatie. Op vrijdag 27 maart was het eindelijk zover en verscheen haar nieuwe boek Heksje Annabel - En het fluisteren van het bos.

Astrid Scheepers (1971) woont samen met haar man, kinderen in Etten-Leur. Astrid schrijft verhalen waarin natuur, magie en zelfontdekking voorop staan. Voor haar is schrijven een innerlijke reis, een reis die drie jaar geleden begon nadat Astrid een periode van rust moest nemen. Deze innerlijke reis is begonnen met het magische verhaal Heksje Annabel. Ergens schuilt er in Astrid ook wel een heksje. Ze houdt, net als heksje Annabel, van de natuur en van alles wat een beetje magisch is. Ook is ze dol op volksverhalen.

Astrid tijdens de presentatie van haar boek.

SPONSOREN / DONATEURS 2026

ControlMedia, Etten-Leur
De Snelle Drukkers B.V., Vlaardingen
Drukkerij Hendrickx, Etten-Leur
Drukkerij Snep, Eindhoven
Drukkerij Vorsselmans, Zundert
F1 = Help, Gouda
Geskus Grafimedia, Fijnaart
Grafisch Opleidings Centrum (GOC), Beuningen
Koninklijke Drukkerij Em de Jong BV, Baarle Nassau
Mastboom Brosens Stichting, Oud-Gastel
Mekes Graphic Machinery B.V., Roosendaal
Luijten Adviesgroep, Etten-Leur
Oranjefonds, NL-Doetdag
PvW Offsetservice, Oss
Trainingsbur. Zorginstellingen, De Keerzijde, Zevenberg 'hoek
StickGoed, Roosendaal

Mevr. Buurstede-Jochems, Etten-Leur
Mevr. Doppen-van Raamsdonk, Etten-Leur
Mevr. In 't Groen-Evers, Breda
Mevr. Makken, Maasland
Mevr. Strijbosch-Aanholt, Venlo
Mevr. de Leeuw-Luyks, Etten-Leur
Dhr. Adriaanse, Eindhoven
Dhr. Bakker, Oosterhout
Dhr. van Beek, Breda
Dhr. Buisman, Amsterdam
Dhr. Buurstede, Breda
Dhr. van Ginneken, Etten-Leur
Dhr. Goossens, Antwerpen
Dhr. Hamann, Tilburg
Dhr. van Heck, Vught
Dhr. Jochems, Oosterhout
Dhr. de Jong, Breda
Dhr. Mostert, Roosendaal
Dhr. Mugge, Etten-Leur
Dhr. Nederlof, Klundert
Dhr. Ockhuysse, Ulvenhout
Dhr. v.d. Spijker, Geertruidenberg
Dhr. Verseveldt, Etten-Leur
Dhr. Vandenbroeke, Essen-België
Dhr. Vis, Barendrecht
Dhr. en mevr. van Gulp, Molenhoek
Dhr. en mevr. van Bedaf, Klundert
Dhr. en mevr. Suijkerbuijk, Rijsbergen

WORKSHOPS

INTRODUCTIE-WORKSHOP "LETTERZETTEN/DRUKKEN"

Gedurende 3 opeenvolgende dagdelen wordt aan de deelnemers de beginselen bijgebracht van het zet- en drukprocedé. Elke deelnemer zet en drukt briefpapier, visitekaartje, label of een poster(tje). Het uitgangspunt is een simpel ontwerp of idee, omdat "het bijbrengen van de basis" en "het gevoel krijgen" centraal staat.

Het letterzetten gebeurt met houten en loden letters. Het drukken gebeurt in boekdruk (ook wel hoogdruk genoemd) op verschillende drukpersen. Dit is mede afhankelijk van het formaat van het ontwerp.

Iedere dagdeel heeft dus een onderwerp, te weten het drukken van: een labeltje, poster(tje) en huisstijl (visitekaartje, brief, of zoiets).

In 3 dagdelen maak je dus 3 verschillende soorten drukwerk.

WORKSHOP "LETTERPRESS"

Gedurende één of meerdere ochtenden werken de cursisten zelfstandig onder professionele begeleiding aan een opdracht, door de deelnemer zelf aan gedragen. Er wordt gewerkt in de Grafische Werkplaats. De deelnemer zet en drukt dus met als uitgangspunt een eigen ontwerp of idee.

Het letterzetten gebeurt met houten en loden letters.

Het drukken gebeurt in hoogdruk op diverse drukpersen.

WORKSHOP "WERKMAN"

Er kan gewerkt worden volgens de "Werkman-methode".

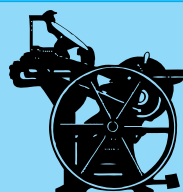
De Groninger drukker/kunstenaar H.N. Werkman maakte in zijn werk gebruik van verschillende druktechnieken. Hij combineerde sjabloneren, stempelen en "met een roller op papier werken" en maakte daarmee unieke kunstwerken (druksels geheten), die over de hele wereld bekendheid genieten. Vaak gebruikte hij hierbij stukjes karton of ander materiaal, die hij zelf de gewenste vorm gaf door te scheuren, knippen of snijden".

Deze workshop wordt gegeven met minimaal 4 à 5 personen.

Interesse om een workshop te volgen?
info@grafischewerkplaatsetten-leur.eu

**WILT U OOK ONS MUSEUM
STEUNEN? WORD DONATEUR!**

U kunt zich aanmelden via:
info@nederlandsdrukkerijmuseum.eu

**Nederlands
Drukkerij
Museum**

COLOFON:

eindredactie: Cees Jochems

vormgeving en opmaak: Frans de Nijs

abonneren:

nieuwsbrief@nederlandsdrukkerijmuseum.eu